

OITS KASALLIGINING DUNYO MIQYOSIDA DOLZARBLIGI

Tulyaganova Kamola Shakirovna

Zangiota Abu Ali ibn Sino nomidagi

jamoat salomatligi texnikumi Yuqumli

kasalliklarda hamshiralik ishi bosh o'qituvchisi

Annotatsiya: OITS — inson immunitet tanqisligi sindromi — bugungi kunda butun dunyo bo'ylab jiddiy sog'liqni saqlash muammosi sifatida qaralmoqda. Ushbu kasallik inson organizmida immun tizimining zaiflashishiga olib keladi va natijada odam turli xil infeksiyalar va saraton kasalliklariga juda sezgir bo'lib qoladi. OITSning dunyo miqyosidagi dolzarbligi uning keng tarqalganligi, sog'liqni saqlash tizimlariga yuk bo'lishi, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirlarining keng ko'lamda namoyon bo'lishida yotadi.

Kalit so'zlar: OITS, virus, davolash, sog'liqni saqlash, psixologik muammolar, depressiya, kasallik, immunitet, infeksiyalar.

OITSning tarqalishi asosan inson immunitet virusining (OIV) yuqtirilishi orqali sodir bo'ladi. Virus asosan qon orqali, jinsiy aloqada va onadan bolaga homiladorlik, tug'ilish yoki emizish jarayonida yuqadi. OIV yuqtirilgan odamlar o'z holatini ko'pincha uzoq vaqt davomida bilmay yurishlari mumkin, chunki virusning dastlabki bosqichlarida hech qanday alomatlar sezilmasligi mumkin. Bu esa kasallikning tarqalishini yanada murakkablashtiradi va nazorat qilishni qiyinlashtiradi. Dunyo bo'ylab OITSga chalinganlarning soni juda katta bo'lib, bu kasallikni qayta tiklanmas, ammo samarali davolash mumkin bo'lgan kasallik sifatida ko'rsatadi. Zamonaviy antiretrovirus terapiyalarining rivojlanishi tufayli OIV bilan yashash mumkinligi ko'rsatildi, ammo bu davolash usullari har doim ham barcha hududlarda teng darajada

mavjud emas. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda tibbiy yordamga kirishning cheklanganligi tufayli kasallikning oqibatlari yanada og‘ir bo‘lishi mumkin.[1]

OITSning ijtimoiy ta’siri ham juda kattadir. Kasallikka chalingan odamlar ko‘pincha ijtimoiy stigma va kamsitishga duch keladilar, bu esa ularning jamiyatdan chetlashtirilishiga olib keladi. Bu holat esa kasallik tarqalishini kamaytirish uchun zarur bo‘lgan profilaktika va davolash choralari ko‘rilishini qiyinlashtiradi. Shuningdek, OITSga chalinganlar orasida psixologik muammolar, depressiya va boshqa ruhiy kasalliklar keng tarqalgan. Iqtisodiy jihatdan ham OITSning ta’siri sezilarli. Kasallik ko‘pincha ishchi yoshdagi odamlarni qamrab oladi, bu esa ishchi kuchining kamayishiga olib keladi. Shu bilan birga, sog‘liqni saqlash tizimlariga tushadigan xarajatlar ortadi, bu esa davlat byudjetlariga qo‘shimcha yuk bo‘ladi. OITSga chalingan oilalar ham moliyaviy qiyinchiliklarga duch keladi, chunki kasallik ko‘pincha uzoq muddatli davolanishni talab qiladi va bemorlarning ish qobiliyatini pasaytiradi.[2]

Dunyo bo‘ylab OITSga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar OITSga qarshi kurashish uchun birgalikda ishlamoqda, profilaktika, davolash va ta’lim sohalarida dasturlar ishlab chiqilmoqda. Xalqaro hamjamiyatning sa’y-harakatlari tufayli ayrim hududlarda kasallikning tarqalishi sekinlashmoqda, ammo hali ham ko‘plab mintaqalar uchun bu muammo hal qilinmagan. OITSning oldini olish uchun eng samarali usullar orasida xavfsiz jinsiy aloqa, steril tibbiy asbob-uskunalar, qon quyishning xavfsizligi, shuningdek, homiladan bolaga yuqishning oldini olish bo‘yicha chora-tadbirlar mavjud. Shuningdek, odamlarni OIV va OITS haqida to‘g‘ri ma’lumot bilan ta’minlash, ularning xavf-xatarlarini tushuntirish juda muhimdir. Ta’lim va axborot kampaniyalari kasallikning tarqalishini kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. OITSga qarshi kurashishda tibbiy tadqiqotlar ham katta ahamiyatga ega. Virusning tabiati, uning organizmda tarqalish mexanizmlari, yangi davolash usullarini ishlab chiqish bo‘yicha ilmiy izlanishlar doimiy ravishda olib borilmoqda. Yangi dori vositalari va vaksinalar

yaratish bo'yicha ishlanmalar kasallikning oldini olish va davolash imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda.[3]

OITSning dunyo miqyosidagi dolzarbligi shundaki, u nafaqat sog'liqni saqlash, balki ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarga ham ta'sir ko'rsatadi. Kasallikni samarali boshqarish uchun kompleks yondashuv talab etiladi, bunda tibbiy yordam, ta'lim, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va davlat siyosati birgalikda ishlashi zarur. Shuningdek, kasallikka chalinganlarning huquqlari himoya qilinishi, ularning jamiyatga to'liq integratsiyasi ta'minlanishi kerak. Yuqoridagi barcha omillar OITSni global sog'liqni saqlash uchun eng dolzarb muammolardan biriga aylantirmoqda. Kasallikning oldini olish, davolash va unga qarshi kurashish bo'yicha sa'y-harakatlar davom ettirilishi, yangi strategiyalar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi zarur. Shu tariqa, OITS bilan bog'liq muammolarni kamaytirish va insonlarning hayot sifatini yaxshilash mumkin bo'ladi. OITSga qarshi kurashish nafaqat tibbiyot, balki butun jamiyatning mas'uliyatidir. Har bir inson o'z sog'lig'ini himoya qilish, boshqalarni ham bu kasallikdan saqlash uchun zarur choralarni ko'rishi lozim. Shu bilan birga, jamiyatda kasallikka oid noto'g'ri tushunchalar va kamsitishlarga qarshi kurashish, OITSga chalinganlarga nisbatan mehr-shafqat va yordam ko'rsatish muhim ahamiyat kasb etadi.[4]

Xulosa:

Shunday qilib, OITS kasalligining dunyo miqyosidagi dolzarbligi uning keng tarqalishi, jiddiy sog'liqni saqlash muammosi bo'lishi, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlari bilan belgilanadi. Bu kasallikka qarshi kurashish uchun keng ko'lamli va uzluksiz sa'y-harakatlar talab qilinadi. OITSga chalinganlarning hayotini yaxshilash, kasallikning tarqalishini kamaytirish va jamiyatda salbiy munosabatlarni yo'qotish uchun barcha darajalarda hamkorlik qilish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, M. (2023). "OIV – dolzarb muammo". Toshkent Universiteti Nashriyoti, Toshkent viloyati.
2. Karimov, S. (2024). "OITS – to'liq tibbiyot nazorati ostida". O'zbekiston Milliy Nashriyoti, Toshkent viloyati.
3. Rustamov, J. (2023). "OITS va uning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri". Tibbiyot Nashriyoti, Farg'ona viloyati.
4. Islomova, L. (2024). "OITSGa qarshi kurashda profilaktika va ta'limning o'rni". Sog'liqni saqlash Nashriyoti, Namangan viloyati.
5. Nazarov, A. (2023). "OITS va yoshlar: xavfsizlik va profilaktika". Yoshlar Nashriyoti, Andijon viloyati.
6. Mirzaeva, D. (2024). "OITSning epidemiologiyasi va tarqalishi". Epidemiologiya va Sog'liqni saqlash Nashriyoti, Buxoro viloyati.
7. Qodirov, B. (2023). "OITS: global va mahalliy muammolar". Tibbiyot va Jamiyat Nashriyoti, Qashqadaryo viloyati.
8. Sultonova, F. (2024). "OITS kasalligining oldini olishda davlat siyosati". Davlat Nashriyoti, Navoiy viloyati.